

Únor 2022

STAV ANTISEMITISMU V ČESKÉ REPUBLICE

Jan Havlíček

Shrnutí

Valná většina antisemitských incidentů se zatím odehrává „jen“ ve verbální podobě na internetu. Očekávat lze však spíše negativní tendenci vývoje, čemuž napovídá i situace v okolních zemích, např. v Německu. Za 36,7 procenty všech antisemitských incidentů za rok 2020, tedy za valnou většinou všech incidentů, stáli pravicoví extremisté. Spousta antisemitských projevů a zpráv nicméně nemá jasnou politickou afiliaci a nelze tedy určit, kdo za nimi přesně stojí.

Hlavní body

- Federace židovských obcí v ČR za rok 2020 zaznamenala 874 antisemitských projevů, což bylo o 180 více než o rok dříve.
- Výskyt konspiračních teorií spojených s antisemitismem enormně vzrostl v souvislosti s koronavirovou pandemií.

Definice antisemitismu

Než dojde k popisu situace v České republice, je vhodné připomenout, co to vlastně antisemitismus je, jak je vymezován a co vše zahrnuje či nezahrnuje. Jak už to u problematik tohoto typu bývá, neexistuje u antisemitismu jedna ustálená definice, která by byla užívána globálně, ale spíše souhrn určitých principů.

Ministerstvo vnitra České republiky převzalo definici antisemitismu na doporučení rakouského předsednictví Radě EU z roku 2018. Předsednictví doporučilo používat definici přijatou 26. května 2016 na plenárním zasedání International Holocaust Remembrance Alliance. Zní takto: „Antisemitismus je takový způsob vnímání židů, který lze vyjádřit jako nenávist vůči nim. Slovní a fyzické projevy antisemitismu mohou být zaměřeny proti židovským i nežidovským osobám nebo jejich majetku, proti institucím židovské komunity a náboženským zařízením“ (Ministerstvo vnitra České republiky, n.d.). Zjednodušeně řečeno jde o nepřátelství nebo předpojatost vůči židům jako představitelům židovského náboženství judaismu, etnické skupině nebo rase. Za zmínku stojí i to, že pojem je svou podstatou nepřesný, jelikož odkazuje na semitské národy, mezi které patří například i Arabové. Mluví-li se však o antisemitismu, pojem je převážně užíván pro označení nepřátelství vůči židům.

Formy antisemitismu mohou být různé, od osobní nenávisti až k institucionalizované násilné perzekuci, která v extrémním případě v minulosti vedla až ke genocidě evropských židů Adolfem Hitlerem. Ministerstvo vnitra uvádí několik konkrétních příkladů, u kterých se jedná o antisemitismus. Může jít zejména o „podněcování, podpor[u] či ospravedlňování zabíjení Židů či hrubé ubližování Židům ve jménu radikální ideologie či extrémního náboženského postoje; obviňování z prohanosti, dehumanizace, démonizace, prohlášení o jednotlivých Židech (či židovstvu jakožto jakési kolektivní moci) založen[é] na stereotypch; zejména, avšak nikoli pouze, mýty o světovém židovském spiknutí nebo o Židech kontrolujících média, ekonomii, vládu a jiné společenské instituce,“ a tak dále (Ministerstvo vnitra České republiky, n.d.).

Antisemitismus vs. antisionismus vs. kritika Izraele

Často je těžké rozlišit mezi antisemitismem, jehož tradiční forma je zaměřená proti Židům jako rase, antisionismem, který bývá označován za moderní formu antisemitismu, a „pouhou“ kritikou politiky státu Izrael, často legitimní, například ve věci porušování lidských práv na palestinských územích. Irena Kalhousová, ředitelka Herzlova centra izraelských studií Univerzity Karlovy, vysvětluje komplikované nuance mezi těmito pojmy. „Diskuse o tom, co je a co není antisemitismus, je věčná. Za antisionismus lze označit nepřiměřenou kritiku a démonizaci státu Izrael. Kritizujete ho nad míru v tom smyslu, že používáte jiná kritéria na hodnocení Izraele a jiných zemí. Vede to k popírání práva na existenci nebo sebeurčení pro židovský národ. Proto se tomu dá říkat antisionismus. Sionismus je židovské národní obrození, respektive idea, že Židé mají stejně jako jakýkoliv jiný národ právo na sebeurčení a vlastní stát. Když tohle popřete, jste antisionista“ (Irena Kalhousová, osobní komunikace, 21. 2. 2022). Kalhousová doplňuje, že to je zejména extrémní levice, od které zaznívá silná kritika Izraele, jako státu, který potlačuje práva Palestinců, ale také státu, který je nelegitimní, který je produktem imperialismu.

V jiném rozhovoru Kalhousová popisuje problém anti-izraelských demonstrací, ke kterým zejména v době nedávného ozbrojeného konfliktu mezi Izraelem a Palestinci docházelo v mnoha evropských městech. Z anti-izraelských demonstrací se podle Kalhousové rychle stávají demonstrace antisemitské, na kterých nechybí vyvolávání smrti židů či dokonce oslavám Adolfa Hitlera. I v tomto kontextu se

Kalhousová zmiňuje o tzv. progresivní evropské levici: „Je to o to smutnější, že velmi často, většinou, tam jsou demonstranti lidé původem z Blízkého východu a k tomu se někdy přidává i tzv. progresivní evropská levice. Říkám tak zvaná, protože ta správná progresivní levice by neměla být antisemitská“ (Hobza, 2021). Jak již bylo naznačeno výše, i zde je však často těžké poznat, kdy se jedná o (legitimní) kritiku státu Izrael a co už je antisemitismus. Podle Kalhousové nelze přesně vědecky určit, kdy už ona hranice byla překročena. Obsese Izraelem ze strany některých levicových kruhů je však až fascinující (Hobza, 2021). Jak se nicméně dále v textu vysvětluje, progresivní ani extrémní levice nejsou primárním zdrojem antisemitské rétoriky, stejně jako jím nejsou, jakkoliv si to mnoho lidí myslí, muslimové.

Zdroje antisemitských projevů v ČR

I přes výše uvedené lze s jistotou říct, že antisemitismus momentálně není levicovým fenoménem, byť to některé neaktualizované zdroje tvrdí. Například v článku o antisemitismu na české verzi oblíbené Wikipedie¹ se uvádí následující: „Antisemitismus v České republice je zastoupen především ve své pasivní formě, nicméně míra antisemitismu rok od roku klesá. Česká akademická a politická společnost je židovské populaci pozitivně nakloněna, (...) Nejvýraznějším antisemitismem na české scéně je antisemitismus levicový – tzn. otevřený odpor vzniku izraelského státu.“ Jakkoliv mohly být uvedené informace platné mezi roky 2012 až 2014, dnes již neplatí. Zprvu, jak bude blíže popsáno v následující kapitole, míra antisemitismu v České republice bohužel stoupá, nikoliv klesá. Zadruhé, nejvýraznějším původcem antisemitských projevů v České republice (i napříč Evropou a v USA) je extrémní pravice, respektive extrémně pravicové weby.

Výroční zpráva o projevech antisemitismu v České republice za rok 2020 vydaná Federací židovských obcí v České republice (dále jen FŽO ČR) uvádí, že za 36,7 procenty všech antisemitských incidentů za rok 2020, tedy za valnou většinou všech incidentů, stojí pravicoví extremisté (2021, s. 37; Obrázek 1). Dle FŽO se jedná o „strany, spolky, sdružení, skupinové iniciativy nebo osoby vyjadřující nacionální, rasovou či etnickou nenávist, často také vystupují[cí] proti imigrantům nebo Romům. Většina se hlásí k národovectví, někteří vyjadřují sympatie i k fašismu a nacismu“ (FŽO ČR, 2021, s. 37). Na pomyslné druhé příčce se nacházejí dezinformační platformy, o kterých FŽO uvádí, že se „prezentují jako alternativní zpravodajská média,“ jejichž „publikované články se mohou zakládat na faktech, čímž získávají na falešné věrohodnosti, ale současně obsahují i vymyšlenou nebo zkreslenou část“ (2021, s. 39; Obrázek 1).

Obrázek 1: antisemitské incidenty za rok 2020 tříděné podle kategorie/ideologie původce

Zdroj: Federace židovských obcí v České republice, 2021, s. 36

¹ https://cs.wikipedia.org/wiki/Antisemitismus#%C4%8Cesk%C3%A1_republika

Dezinformace a konspirační teorie, a to nejen antisemitské, zažily v posledních dvou letech doslova boom díky pandemii covidu-19. Na narůst antisemitských incidentů v souvislosti koronavirovou pandemií upozorňuje i Irena Kalhousová, podle které pandemie „aktivizovala určité typy stereotypů, na které spousta lidí stále slyší“ (osobní komunikace, 2022). Příkladem budiž screenshot příspěvku na sociální síti VKontakte níže (Obrázek 2). Zatímco „tradiční“ předsudky a konspirační teorie nevymizely, kvůli pandemii přibily některé nové, například, že si židé pandemii vymysleli za účelem výdělku farmaceutických firem, které mají sami vlastnit. Minulý rok si rovněž nešlo nevšimnout, že určitá část společnosti srovnávala epidemická opatření se situací židů ve 30. letech v Evropě. Při protestech kritizujících vládní omezení zavedená v reakci na epidemii covidu-19 a očkování proti této nemoci mělo několik demonstrantů na kabátech či bundách přišitou Davidovu šesticípou hvězdu, kterou nacisté označovali židovské obyvatele, a v ní napsáno „Neočkovaný“ („Davidova hvězda jako symbol neočkovaných. Zneužití, tvrdí federace“, 2021).

Obrázek 2: příspěvek na sociální síti VKontakte, propojující vakcínu proti covidu-19 s konspirační teorií „Total Control“, neboli velkého resetu globalismu a zavedení nového světového řádu pod vládou židovských a jiných elit

Zdroj: Federace židovských obcí v České republice, 2021, s. 40

Co se týče muslimů, podle FŽO i Ireny Kalhousové jde o zanedbatelná čísla blíží se nule (viz Obrázek 1). Podobně jsou na tom antisemitské incidenty pocházející od levicových extremistů (1,5%) či ultrakonzervativních křesťanských fundamentalistů (1,3%). Kalhousová dále dodává, že spousta

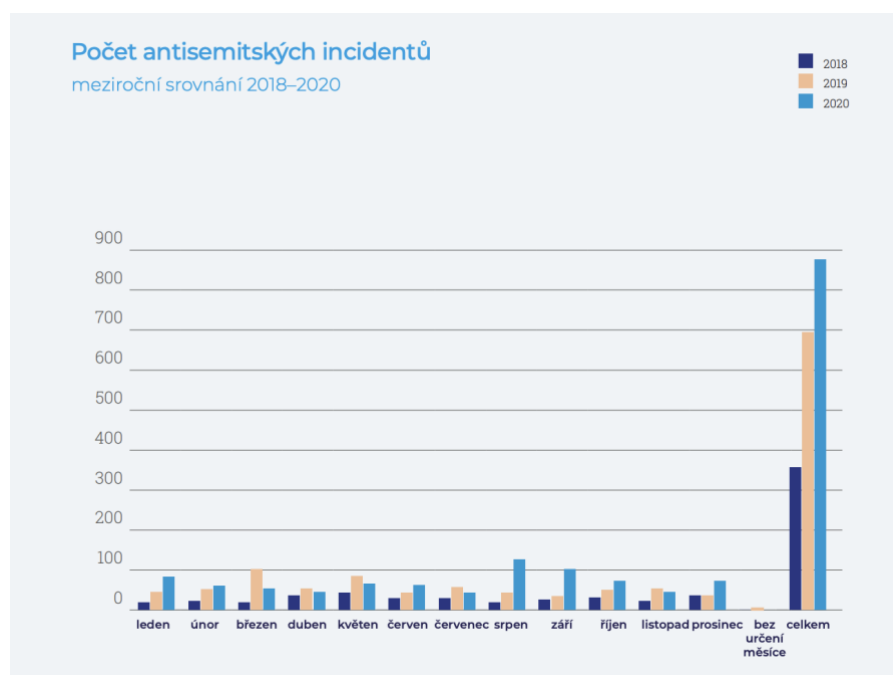
antisemitských projevů a zpráv nemá jasnou politickou afilaci a nelze tedy určit, kdo za nimi přesně stojí (osobní komunikace, 2022). Federace židovských obcí má pro tento typ vyčleněnou kategorii „bez určení“, která o několik procentních bodů dokonce převyšuje incidenty pravicových extremistů (2021, s. 36).

Aktuální stav a trendy

Federace židovských obcí v ČR za rok 2020 zaznamenala 874 antisemitských projevů, což bylo o 180 více než o rok dříve (Obrázek 3). Jde tedy nepochybně o znepokojivý trend, zvláště, vezme-li se úvahu, že donedávna byly počty antisemitských projevů na stabilní úrovni či dokonce mírně klesající. Antisemitismu je potřeba věnovat pozornost o to více, že rostoucí trend se netýká pouze České republiky, ale prakticky celé Evropy a Spojených států. Podle Ireny Kalhousové je potřeba upozorňovat na to, že ve společnosti jsou určité skupiny, které „s antisemitismem pracují, zneužívají ho, vypouštějí ho do veřejného prostoru. Je potřeba to reflektovat a vnímat to jako problém, přestože to nepřechází do fyzických útoků, jako v jiných zemích“ (osobní komunikace, 2022).

I Federace židovských obcí zaznamenala v roce 2020 pouze jeden případ fyzického napadení s antisemitským motivem, stejně jako jeden případ v kategorii znehodnocení židovského majetku antisemitskými nápisy či symboly (2021, s. 7). Valná většina incidentů se zatím odehrává „jen“ ve verbální podobě na internetu. Očekávat lze však spíše negativní tendenci vývoje, čemuž napovídá i situace v okolních zemích, např. v Německu. Počet útoků tam na rok 2018 vzrostl o pětinu, podle antisemitské postoje měl zastávat dokonce až každý čtvrtý Němec („Antisemitských útoků v Německu přibývá, obětí se stal i berlínský rabín“, 2019). Vzhledem k absenci hranic na internetu a také kvůli pokračující pandemii a s ní spojenými konspiračními teoriemi by bylo naivní domnívat se, že zůstane česká společnost před projevy antisemitismu uchráněna. Napovědět nejnovější trendy by mohla připravovaná Výroční zpráva o projevech antisemitismu v ČR, kterou na jaře opět vydá Federace židovských obcí.

Obrázek 3: počet antisemitských incidentů v porovnání mezi lety 2018 až 2020

Zdroj: Federace židovských obcí v České republice, 2021, s. 8

Zdroje

Antisemitských útoků v Německu přibývá, obětí se stal i berlínský rabín. (2019). Česká televize. <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/2966522-antisemitskych-utoku-v-nemecku-pribyva-obeti-se-stal-i-berlinsky-rabin>

Davidova hvězda jako symbol neočkovaných. Zneužití, tvrdí federace. (2021). iDnes.cz. https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/zide-davidova-hvezda-zneuzeni-symbolu-demonstrace-ockovani.A210110_163727_domaci_misl

Federace židovských obcí v České republice. (2021). Výroční zpráva o projevech antisemitismu v České republice za rok 2020. <https://www.fzo.cz/wp-content/uploads/FZO-VZ20-F4-email.pdf>

Hobza, Š. (2021). Palestine Lives Matter? Do Izraele si v Americe projektují vlastní problémy, říká expertka Kalhousová. Lidovky.cz. https://www.lidovky.cz/svet/do-izraele-si-vsichni-projektuji-vlastni-problemy-antisemitismus-je-stale-zivy-rika-expertka-kalhous.A210520_120140_In_zahranici_ele

Kalhousová, I. (2022). Osobní komunikace. <https://herzl.cuni.cz/HERZL-1.html>

Ministerstvo vnitra České republiky. (n.d.). Antisemitismus a jeho definice. <https://www.mvcr.cz/cthh/clanek/antisemitismus-a-jeho-definice.aspx>

JAN HAVLÍČEK

Analytik

Jan Havlíček je absolventem Middlebury Institute of International Studies v Monterey, kde získal titul Mgr. v oboru Terorismus a nešíření jaderných zbraní. Jeho hlavním zaměřením jsou oblasti radikalizace a rekrutování teroristů, zejména pak v Africe a na Blízkém východě. Při svých studiích pracoval na projektech OSN a Centra pro terorismus, extremismus a boj s terorismem (CTEC) v Kalifornii.

INSTITUT PRO POLITIKU A SPOLEČNOST

Posláním Institutu je zkvalitňování českého politického a veřejného prostředí prostřednictvím profesionální a otevřené diskuse a vytvoření živé platformy, která pojmenovává zásadní problémy, vypracovává jejich analýzy a nabízí recepty pro jejich řešení formou spolupráce expertů a politiků, mezinárodních konferencí, seminářů, veřejných diskuzí, politických a společenských analýz dostupných celé české společnosti. Jsme přesvědčeni, že otevřená odborná diskuse a poznání podstaty a příčin jednotlivých problémů jsou nutným předpokladem jakéhokoli úspěšného řešení problémů současné společnosti.

Martinská 2, 110 00 Praha 1

www.politikaspolecnost.cz

+420 602 502 674

office@politikaspolecnost.cz